

KOVÁCS ISTVÁN
**„Fiad keserve”:
 a *Vizaknai csaták***

Cseres Tibor századik születésnapjára

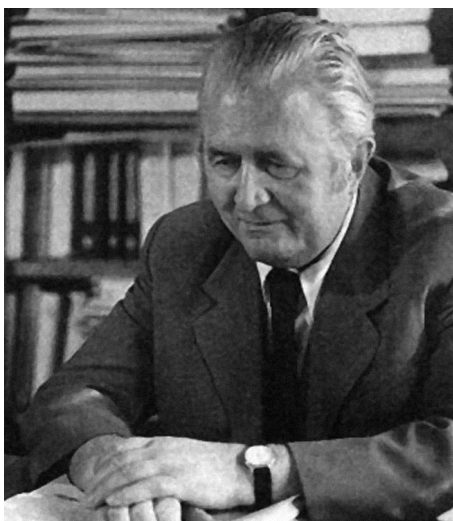
Cseres Tibort valamikor az 1970–80-as évek fordulóján Domokos Pál Péternél ismertem meg személyesen. Talán a *Foksányi szoros* című regényéhez gyűjtve anyagot, a moldvai csángók sorsa is foglalkoztatta. Később érkezett, mint mi, vagy mi léptük túl vendéglátónk nekünk szánt idejét. Egy félre-
 eső székre telepedett, s aktatáskáját térdén tartva türelmesen várt a sorára. Sokáig azt hittem: örökre így marad meg emlékezetemben...

Aztán – számomra egészen váratlanul – a közelében találtam magamat. Más módon, de lényegében mégis úgy, mint évekkel korábban Domokos Pál Péternél. 1986. november végén a Magyar Írók Szövetsége elnökévé választotta a mind izzóbb hangulatú közgyűlés, amelynek a pártközpontból érkezett komisszárja zsebében tartotta az 1981 óta ismét renitensnek bélyegzett szervezet feloszlását elrendelő határozatot. Az elnökségben, amelynek tagja lettem, két vélemény, két magatartást felvázoló javaslat feszült egymásnak. Az optimistább Fekete Gyulács volt, aki makacsul hajtogatta, hogy nem szabad meghátrálni, ne riadjunk meg az esetleges feloszlástól sem, mert az azt követő állapot nem tart sokáig; a Kádár-rendszernek egy-két éve lehet hátra. Az állandó támadások keresztüzében álló, kötélidegzetű s kesernyés humorú Cseres Tibor nem látta ilyen rózsásan a jövőt. Szerinte a rendszer még sokáig tarthatja magát, s éppen ezért az írószövetséget mint szellemi-erkölcsi végvárat mindenképpen meg kell őrizni, „át kell menteni...”

A Magyar Írók Szövetsége körül a hírzárlat, a bojkott, a kilépések megszervezése és levezenylése nagy hangzavarral járt, miközben az ilyen-olyan jelzős

kommunista diktatúra recsegett-ropogott eresztékeiben. A lármában, a mind visszhangosabb vitákban, szónoklatokban, az egymásnak feszülő véleménykülönbségek tömegkommunikációs mennydörgésében szinte teljesen visszhangtalan maradt Cseres Tibor 1988-ban megjelent regénye, a *Vizaknai csaták*.

Cseres Tibor az írószövetség körül hol elcsituló, hol fölhabzó csatározások ebédszüneteiben beszélt nekem könyvről, valóságosan élt szereplőiről, a Moldován családról és történészekével vetélkedő kutatómunkájáról. Miért, hogy mégis huszonkét évvel később olvastam el a könyvet? – Eredeti szándékom szerint csak Cseres Tibor iránti kései adósságtörlesztésként. És micsoda egyszerre arcpirongató és lélekemelő meglepetésben volt részem! Sokkszerűen dőb-

Cseres Tibor (1915–1993)

bentem rá, hogy a XX. század utolsó harmadának legjobb tényregénye a *Vizaknai csaták*. Olyan, amelyet iskolában kellene tanítani. Felelősségre nevel. Nemcsak Erdély ránk nézve egyszerre tanulságos és végzetes kilenc évtizedének történetével ismerteti meg az olvasót, hanem észrevétlenül a román–magyar Moldován család tagjává adaptálva őt, felelőssé is teszi a sorsfordulókért, kiterjesztve így az elszámoltathatók körét. A következmény: nemzedékek eltéphetetlen köteleke. A mindenkori elődök mu-

lasztásai ötvözik egygyé a múlt és a jelen nemzedékeit. Vagyis a *Vizaknai csaták* nemzedékekre bontva is a személyes és a kollektív felelősség regénye. Nemcsak a magyaré, hanem a közép-európaié, európaié is. Az érvényesség jegyében lehámlik róla a történelmi idő. Cseres Tibor már csak emiatt sem veszíthet időszerűségéből...

Cseres Tibor regényének ihletforrása Kölcsey Ferenc 1838-ban írt *Szép Erdély* című töredéke lehetett, amely vissza-visszatérően átdereng a prózafolyamon. A vers a személyesség hangulatában összefoglalja mindazt, ami az elmúlt századokban Erdélyben és Erdéllyel történt: „Szép Erdély barna fürtű / Leánya, hú anyám, / Tekints az égi laktól / Még egyszer vissza rám. / Im elhagyott hazádon / Pusztulat átka leng: / Erdély ledőlt, s fölötte / Fiad keserve zeng.”